(Poly)Middelengebruik in Relatie tot Crimineel Gedrag: Een Scoping Review

(Poly)Substance use and Criminal Behavior: A Scoping Review

Bas Suurmond

This manuscript is Open Access and is available at <https://doi.org/g5zm>

The code and produced figures for this manuscript are available at

<https://gitlab.com/matherion/drugs-and-crime-scoping-review/>

(Poly)Middelengebruik in Relatie tot Crimineel Gedrag: Een Scoping Review

Open Universiteit

Naam student: Bas Suurmond

Studentnummer: 852107471

PM9806 - Scriptie Klinische Psychologie

Begeleider: Dr. Gjalt-Jorn Peeters

Examinator: Dr. Evelyn Heynen

Inleverdatum: 14-11-2021

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Summary	4
Inleiding	5
Verhouding crimineel gedrag en problematisch middelengebruik.....	5
Problematisch middelengebruik en crimineel gedrag in de tbs.....	7
State of the art behandelen van middelengebruik en crimineel gedrag binnen de Tbs.....	7
Tbs en onderzoek naar middelengebruik en crimineel gedrag	9
Bestaande literatuuroverzichten	13
<i>Systematische review Bennet et al. (2008)</i>	13
<i>Literatuurstudie van Lammers et al. (2014)</i>	14
<i>Literatuurreview van Spits et al. (2015)</i>	14
Recente en compleet literatuuronderzoek nodig	14
Doelstelling.....	15
Methode.....	16
Review Methode.....	17
Zoekstrategie.....	18
Screening	20
Extractie	20
Synthese.....	22
Ethiek.....	22
Resultaten.....	22
Zoekresultaten en selectie literatuur.....	22
Analyse literatuur	23
Samenstelling literatuur.....	29
Discussie.....	33
Sterke kanten en beperkingen	41
Aanbevelingen.....	42
Conclusie.....	43
Referenties.....	45

Samenvatting

Middelengebruik wordt vaak in een adem genoemd met diefstal, geweld, seksueel grensoverschrijdend gedrag. Zo blijkt dat er onder de forensische populatie alsmede de Tbs-populatie een hogere mate van middelengebruik is ten opzichte van de algemene bevolking. Meer specifiek blijkt dat van de Tbs-patiënten tussen 60 en 70% ten tijde van het indexdelict middelen heeft gebruikt. Desondanks is nog veel onduidelijk over de relatie tussen middelengebruik en crimineel gedrag en de bekende literatuur lijkt ontoereikend voor de complexe Tbs-populatie.

Het doel van de huidige studie is het in kaart brengen van bestaande literatuur over (poly)middelgebruik en crimineel gedrag waarbij eventuele hiaten in kennis naar voren komen en een basis wordt gelegd voor toekomstig onderzoek. In het kader hiervan wordt een scoping review gedaan. Literatuur wordt na het opstellen van inclusie en exclusiecriteria in drie stappen gescreend; op basis van de titel, de abstract en de volledige tekst. Na screening blijven er 299 resultaten die geschikt zijn voor synthese.

Uit de resultaten blijkt dat geweldsdelicten, vermogensdelicten en partnergeweld de meest onderzochte crimineel gedragingen zijn. De meest onderzochte middelen zijn alcohol, cannabis, cocaïne en heroïne. Polymiddelgebruik komt in een kwart van de studies voor en is vaak ongespecificeerd, indien wel gespecificeerd gaat dit voornamelijk over combinatiegebruik met alcohol.

Er zijn vaak redenen voor gevonden hiaten binnen de literatuur; sommige middelen zijn logischer met delicten; bepaalde criminele gedragingen komen minder voor. Verder blijkt het merendeel van de literatuur over alcohol en cannabis te gaan wat wellicht ten koste gaat van onderzoek naar andere middelen.

Summary

Substance use and delinquent behavior like theft, violence and unacceptable sexual behavior is often mentioned in the same breath. The prevalence of substance use is higher in forensic populations and Tbs-populations (a Dutch forensic psychiatric hospital) compared to the general population. Nevertheless, there is still much unknown about the relation between substance use and criminal behavior and the literature at hand seems to be insufficient for a complex Tbs-population.

The main goal of the study is to give an overview of existing literature about (poly)substance use and criminal behavior exposing gaps in knowledge. A scoping review is conducted in this context.

After setting inclusion and exclusion criteria literature was screened in three steps; based on title, abstract and full-text. This resulted in 299 articles relevant for further synthesis.

Results show that partner violence, property, violent, and unspecified crimes are the most researched criminal behavior in the literature. Most common substances are alcohol, cannabis, cocaine and heroin. Polysubstance use is found in a quarter of the studies and is often unspecified, if specified it mainly contains combinations of alcohol with other substances.

There seem to be different reasons for existing knowledge gaps; some substances are more logic with criminal behavior.; some criminal behavior is less common. It turns out that the that the majority of the literature is about alcohol and cannabis what possibly comes at the cost of research about other substances.

Inleiding

Middelengebruik wordt vaak in één adem genoemd met diefstal, geweld, seksueel grensoverschrijdend gedrag en overlast (Goosens, 2012). Over het algemeen wordt de relatie tussen problematisch middelengebruik en crimineel gedrag als evident beschouwd (Lammers et al., 2014, Spits et al., 2016). Het blijkt dat er wereldwijd een hogere prevalentie van middelengebruik onder de forensische populatie is ten opzichte van de algemene bevolking (Lundholm et al., 2013; Kivimies et al., 2012; Blaauw et al., 2000; Fazel et al., 2017; Koeter en van den Brink, 2012). Ook in Nederland is dit verschil zichtbaar: zo heeft 60% van de gedetineerden in het gevangeniswezen problemen met alcohol en/of drugs (Lammers et al., 2014) ten opzichte van ongeveer 7% problematisch drugs- en 8,5 % problematisch alcoholgebruik onder de algemene bevolking (Trimbos, 2018; Nationale Drug Monitor, 2019). Deze trend is ook zichtbaar in Tbs-klinieken¹. Van de Tbs-patiënten heeft 60 tot 70% ten tijde van het indexdelict (het delict leidend tot de tbs-veroordeling) middelen gebruikt (Brand et al., 2009; Short et al., 2013; Ogloff et al., 2004; Kraanen et al., 2012). Opvallend is dat er bij het merendeel van de patiënten sprake van polymiddelengebruik (Hakansson et al., 2011; Lammers et al., 2014). Onder polymiddelengebruik wordt een patroon van middelengebruik verstaan waarbij twee of meer middelen in hetzelfde tijds kader (i.e. dezelfde dag) of gelijktijdig gebruikt worden (Bunting et al., 2020).

Verhouding crimineel gedrag en problematisch middelengebruik

Ondanks dat problematisch middelengebruik en crimineel gedrag veelal samen worden genoemd, blijkt de manier waarop beide concepten zich tot elkaar verhouden vaak complex. Op basis van eerdere verklaringsmodellen hebben Koeter en van den Brink (2012) een verklaringsmodel ontwikkeld waarin ze stellen dat er vier manieren zijn waarop

¹ Ter Beschikking Stelling: Een beveiligingsmaatregel ter bescherming van de samenleving van iemand die een misdrijf heeft gepleegd terwijl hij leed aan een ‘gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis en er vrees is voor herhaling’ (Openbaar Ministerie, 2021).

drugsgebruik² en crimineel gedrag zich tot elkaar verhouden. In de context van het artikel lijkt alcohol tevens onder drugs te worden verstaan. Hij stelt dat het mogelijk is dat (1) drugsgebruik tot criminaliteit leidt (er is een causaal verband), (2) criminaliteit tot drugsgebruik leidt (causaal), (3) er sprake is van een Reciproke model (causaal): drugsgebruik veroorzaakt crimineel gedrag en crimineel gedrag veroorzaakt drugsgebruik, waarbij de richting wordt bepaald door mogelijkheden en behoeften (4) er sprake is van een gemeenschappelijke oorzaak (niet-causaal verband; e.g. een onderliggende persoonlijkheidstrek of zich omgeven in een context waar beiden meer voorkomen (e.g. een bende, of opgroeien in een achterstandsbuurt). Indien drugsgebruik tot crimineel gedrag leidt kan dit volgens het model van Koeter & van den Brink komen door één van de volgende drie zaken: a) door de psychofarmacologische werking (voornamelijk bij geweldsdelicten), b) door de economische-noodzaak (voornamelijk vermogensdelicten om drugsgebruik te financieren) of c) door de leefstijl (onderdeel zijn van het drugscircuit kan de drempel voor crimineel gedrag verlagen omdat dit bij deze levensstijl kan passen). Deze driedeling is volgens het model van Koeter & van den Brink ook van toepassing indien crimineel gedrag tot problematisch middelengebruik leidt; a) men gebruikt vanwege de psychofarmacologische werking (crimineel gedrag schept behoefte om succes te vieren, een roes te hebben of om moed in te drinken), b) vanwege het economisch model (criminaliteit levert geld wat middelen schept om drugs te kunnen kopen), of c) door het leefstijlmodel (middelengebruik is onderdeel van de criminele leefstijl). Koeter en van den Brink weiden hierbij niet uit wat ze onder een criminele leefstijl verstaan. Indien sprake is van een onderliggende gemeenschappelijke oorzaak voor zowel het problematisch middelengebruik als het crimineel gedrag kan dit volgens hen psychologisch zijn (genetische predispositie,

² Koeter & van den Brink spreken over drugsgebruik maar geven tevens een voorbeeld van ‘moed indrinken’, hierdoor lijkt het model verder te strekken dan drugs alleen en evenwel alcohol te kunnen includeren.

persoonlijkheidstrekken of persoonlijke geschiedenis) of sociaal (druk vanuit leeftijdgenoten voor zowel middelengebruik alsmede crimineel gedrag of bepaalde subculturele normen en waarden in de omgeving, de buurt of de sociale klasse).

Problematisch middelengebruik en crimineel gedrag in de Tbs

Omdat middelengebruik en criminaliteit een landelijk breed aandachtspunt is (Nationale Drug Monitor, 2020), het een risicofactor is voor geweldsdelicten (Andrews & Bonta, 2010) en het belangrijkste doel van de Tbs-maatregel (zowel de opname alsmede de behandeling gedurende de Tbs) het verminderen van recidive in crimineel gedrag is (Openbaar Ministerie, 2021), is onderzoek en behandeling van (de samenhang tussen) middelengebruik en crimineel gedrag noodzakelijk. Dit temeer omdat men binnen de Tbs ziet dat hoe middelengebruik en crimineel gedrag zich tot elkaar verhouden complex is en problematisch middelen gebruik veel voorkomt binnen de Tbs-populatie (Lammers, 2014; Nagtegaal, 2016; Brand et al., 2009; van der Kraan et al., 2014).

State of the art behandelen van middelengebruik en crimineel gedrag binnen de Tbs

Om vermindering van recidive te bewerkstelligen wordt er bij de behandeling van crimineel gedrag en middelengebruik binnen het forensische werkveld gebruik gemaakt van het *Risk, Need and Responsivity Model* (RNR-model; Andrews & Bonta, 2006; Vrinten et al., 2015). Het *Riskprincipe* stelt dat de intensiteit en de duur van de behandeling afgestemd dient te zijn op het recidiverisico (Klein Haneveld, 2015): Hoe hoger het risico, hoe intensiever de behandeling (Andrews & Bonta, 2011). Het vaststellen van de hoogte van het risico gebeurt het meest valide met behulp van gestructureerde risicotaxatie (Bonta & Wormith, 2013). Om recidiverisico in te kunnen schatten, lijkt het van belang te weten of er een causaal verband is tussen het gebruik van middelen en crimineel gedrag. Als het gebruik van een specifiek type middel bijvoorbeeld samenhangt met het recidiverisico, is een hogere behandelintensiteit nodig bij een patiënt die bekend is met het gebruik van dit middel. Het *Needprincipe* richt

zich op de dynamische risicofactoren binnen de behandeling. De dynamische risicofactoren zijn de factoren die geassocieerd zijn met terugval in crimineel gedrag en beïnvloed kunnen worden door behandeling (Leen et al., 2013; Klein Haneveld, 2015). Wanneer bijvoorbeeld middelengebruik door een patiënt als coping wordt gebruikt bij stress en het middelgebruik resulteert vervolgens in crimineel gedrag, zullen specifiek deze factoren (middelengebruik én copingvaardigheden) volgens dit principe behandeld moeten worden. *Het*

Responsivityprincipe stelt tot slot dat het van belang is aan te sluiten bij de mogelijkheden, motivatie en leerstijl van de patiënt om tot een positief behandelresultaat (d.w.z. verminderen van het recidiverisico) te komen. Behandelmotivatie is als onderdeel van het responsiviteitsprincipe cruciaal als het om de behandeling van middelgebruik en crimineel gedrag gaat. Dit gezien het responsiviteitsprincipe stelt dat het van belang is aan te sluiten bij de motivatie van de patiënt. Uit onderzoek blijkt dat indien er voldaan is aan de Risk, Need & Responsivity-principes (Andrews & Bonta, 2006) er een betere behandeluitkomst is wat betreft het verminderen van recidive.

Het vertrekpunt van een behandeling is binnen het gedwongen kader anders dan binnen de reguliere geestelijke gezondheidszorg. Patiënten worden gedwongen opgenomen waardoor de motivatie om te veranderen vaak ontbreekt (Vanhoeck, 2002). Het is belangrijk om te zorgen dat extrinsieke motivatie (i.e. het niet mogen terugvallen in middelengebruik) verandert in intrinsieke motivatie (i.e. het niet willen terugvallen in middelengebruik). Door de hoge prevalentie van comorbide problematiek bij forensische patiënten met middelengebruik blijkt het motiveren van de patiënt lastiger dan niet-forensische patiënten (Bennet et al., 2008).

Vanwege het gedwongen kader in een forensische setting blijkt leefklimaat een belangrijke rol te spelen als het om motivatie en responsiviteit gaat. Zo blijkt responsiviteit het hoogst indien behandeling plaats vindt binnen een positief en open leefklimaat (van der

Helm et al., 2011). Er kan sprake zijn van een gesloten of open leefklimaat. Een gesloten leefklimaat wordt gekenmerkt door wantrouwen, willekeurige regels en gebrek aan gelijkwaardig respect (van der Helm et al., 2011). Dit kan zorgen voor afname in motivatie voor de behandeling (Nijman, 2002), verlies van autonomie (Nijman, 2002) en leiden tot afhankelijkheid (Van der Helm et al., 2009). Een open leefklimaat wordt daarentegen gekenmerkt door ondersteunend, gestructureerd, therapeutisch en respectvol contact (van der Helm et al., 2011). Het zorgt voor een veilige atmosfeer en biedt mogelijkheden voor individuele groei van patiënten (van der Helm et al. 2009). Bovendien draagt een open leefklimaat bij aan betere coping strategieën (van der Helm et al., 2014) en actieve motivatie voor de behandeling (Van der Helm et al., 2009).

In dit kader is een open leefklimaat bij de behandeling van crimineel gedrag en middelengebruik essentieel wil er effectief en efficiënt behandeld kunnen worden. Een reden waarom onderzoek naar middelengebruik en crimineel gedrag nodig is, is dat middelengebruik leefklimaat negatief kan beïnvloeden: het zet druk op het therapeutisch contact en het leidt tot ongewenste dynamiek op de afdelingen (Barendregt et al., 2021). Zo kan het ook nodig zijn beperkende maatregelen op een leefgroep te treffen indien specifiek middelengebruik kans op geweldsdelicten vergroot (Pickard & Fazel, 2013), wat op gespannen voet staat met een open leefklimaat. Juist wat betreft middelengebruik is leefklimaat een belangrijk aspect en dient zowel leefklimaat als de interactie tussen middelengebruik en leefklimaat onderdeel te zijn van de algehele behandeling binnen de Tbs.

Tbs en onderzoek naar middelengebruik en crimineel gedrag

Om op het gebied vanop het gebied van middelengebruik en crimineel gedrag volgens de RNR-principes te kunnen behandelen, waarbij de behandeling niet te restrictief is vanwege het niet juist kunnen inschatten van recidiverisico, is meer onderzoek noodzakelijk. Dit omdat er nog veel onduidelijk is wat betreft de complexe verhouding tussen middelgebruik en

crimineel gedrag. Men dient te weten wat de precieze aard van de relatie tussen middelengebruik en crimineel gedrag is en hoe dit wordt beïnvloed door bijkomende psychologische en sociale factoren. Voordat dit onderzocht kan worden is het echter in eerste instantie van belang om te weten waar al onderzoek naar is gedaan en wat de generaliseerbaarheid van de bestaande kennis naar de Tbs is. Weten wat er over middelengebruik en criminaliteit is onderzocht zorgt ervoor dat er strategisch en efficiënt te werk kan worden gegaan (men kan plannen wat wanneer onderzocht dient te worden, bij wie en op welke manier), waardoor er geen onnodige belasting van de forensisch psychiatrische populatie plaatsvindt. Gezien kwetsbare doelgroepen niet onnodig belast dienen te worden (Economic and Social Research Council, 2021) en de Tbs-populatie uit kwetsbare patiënten bestaat (van den Berg, 2012) is een overzicht van bestaand onderzoek nodig waardoor onnodige belasting voorkomen kan worden. Een literatuuroverzicht maak het mogelijk duidelijk te krijgen waar hiaten liggen in bestaand onderzoek.

In een voor de Tbs en forensische psychiatrische populatie relevant literatuuroverzicht over middelengebruik en crimineel gedrag dient er onderscheid te zijn tussen 1) soort middel (en mogelijke aanwezigheid van polygebruik), 2) typen crimineel gedrag en 3) psychopathologie. Het onderscheid in middelengebruik is van belang om inzichtelijk te krijgen naar welke middelen al onderzoek is gedaan ten opzichte van crimineel gedrag omdat de Tbs een heterogene groep betreft (Brand et al., 2009). Ook is het van belang omdat verschillende type middelen vanwege een andere werking ook een verschillende uitwerking kunnen hebben in relatie met crimineel gedrag (Hakansson & Jesionowska, 2018). Daar waar bepaalde middelen (e.g. cocaïne, xtc, speed) stimulerend werken en men er actiever van wordt is het ook mogelijk dat middelen (e.g. cannabis, heroïne, GHB) sederend werken en er sprake is van ontspanning. Dit is van belang omdat beiden soorten middelen een ander effect op gedrag en zodoende mogelijk op crimineel gedrag kunnen hebben. Dit geldt tevens voor

alcohol waarbij er zowel sprake kan zijn van een sederende als stimulerende werking (Hendler et al., 2011). Tot slot is het wat betreft middelen van belang om een selectie van frequent voorkomende middelen te hebben in de forensische psychiatrische setting. Het blijkt dat 41% van de Tbs-patiënten voorafgaand aan de opname verslaafd is aan (of intensief gebruik maakt van) alcohol, bij 31% betreft dit softdrugs, bij 27% harddrugs en bij 65% een combinatie van drugs en alcohol (Brand et al., 2009). Informatie over middelen waarvan de prevalentie onbekend is binnen de forensische setting zijn minder relevant. Polygebruik dient te worden meegenomen omdat blijkt dat hier binnen de forensische setting vaak sprake van is (Lammers et al., 2014) en er mogelijk een andere dynamiek is tussen polymiddelengebruik en crimineel gedrag ten opzichte van single gebruik van stimulerende (e.g. cocaïne, xtc, speed), sederende middelen (e.g. cannabis, heroïne, GHB) en crimineel gedrag. Dit omdat er combinaties van stimulerende en verdovende middelen, in de volksmond ook wel bekend als *uppers* en *downers*, gebruikt kunnen worden en hier nog weinig over bekend is.

Het onderscheid maken in een literatuuroverzicht tussen verschillende typen crimineel gedrag is ook van belang omdat verschillende soorten crimineel gedrag ten grondslag aan een Tbs-veroordeling kan liggen (Emmerik, 1989). Ook blijkt dat plegers van verschillende soorten crimineel gedrag kunnen verschillen van elkaar. Zo blijkt het dat delinquenten met een zedendelict over het algemeen meer introvert zijn dan geweldplegers en is er ten tijde van een zedendelict minder vaak sprake van intoxicatie (Gudjonsson & Sigurdsson, 2000). Verder blijkt dat verschillen ervoor zorgen dat andere interventies benodigd zijn voor personen met gewelddadig gedrag- ten aanzien van niet-gewelddadig crimineel gedrag (Lai et al., 2015). Verder is er ook sprake van verschillen binnen plegers van hetzelfde soort crimineelgedrag, bijvoorbeeld in etniciteit, wel/ geen onderdeel van recidive, veelpleger of niet, leeftijd, sekse, psychopathologie (Blokland et al., 2010; Van Nieuwenhuizen et al., 2011). Uit recent onderzoek naar het soort crimineel gedrag dat ten grondslag ligt aan het indexdelict blijkt dit

bij 41% van de tbs-populatie gaat om een geweldsdelict, bij 14% om een vermogensdelict, bij eveneens 14% om een zedendelict met een minderjarig slachtoffer, bij 13% om een levensdelict, bij 10% om een zedendelict met een volwassene, bij 5% om brandstichting en bij 3% om belaging (Drieschner et al., 2020; Oostvaarderskliniek, 2020). Verschillen in crimineel gedrag duiden ook op verschillen in risicofactoren en benodigde behandeling (Van Nieuwenhuizen et al., 2011) en is in dit kader belangrijk om meer informatie over te hebben.

Omdat de Tbs uit een complexe psychiatrische populatie bestaat is en bekend is dat middelengebruik en crimineel gedrag ook beïnvloed kan worden door bijkomende psychologische factoren (Stompe et al., 2018; Harford et al., 2013), is het meenemen van psychopathologie van belang om te weten in welke mate de bestaande literatuur generaliseerbaarheid is naar de Tbs.

Dat de populatie complex is wordt bevestigd door recent onderzoek van een Tbs-kliniek naar de hoofddiagnose van haar populatie waarbij blijkt dat dit in 30,4% van de gevallen een persoonlijkheidsstoornis is, in 25% van de gevallen gaat het om schizofrenie of een psychotische stoornis, bij 16,4% om een parafiele stoornis, bij 5,9% om een ontwikkelingsstoornis (ADHD of autismespectrumstoornis), en bij 3,4% om een overige stoornis (Oostvaarderskliniek, 2020). Soortgelijke cijfers worden ook in andere onderzoeken gevonden (Drieschner et al., 2020; Van Nieuwenhuizen et al., 2011). Ook is er bij de meeste Tbs-patiënten sprake van comorbiditeit van psychopathologie (Nagtegaal et al., 2017; Oostvaarderskliniek, 2020). Ook blijkt dat 25% van de forensisch psychiatrische populatie (waar de Tbs onder valt) gediagnosticeerd is met een lichtverstandelijke beperking (Moonen & Kaal, 2017). Overzicht van psychopathologie binnen een literatuuroverzicht is nodig om inzichtelijk te krijgen naar welke psychiatrische stoornissen, in combinatie met middelengebruik en crimineel gedrag, al onderzoek is gedaan omdat het elkaar beïnvloed. Zo kan het effect van een middel anders uitpakken bij verschillende psychiatrische stoornissen.

Het blijkt bijvoorbeeld dat cannabisgebruik pijn kan verlichten, ontspannend kan werken en positieve gevoelens kan geven (Green et al., 2003), terwijl het bij iemand met schizofrenie vanwege de hallucinerende werking tot psychotische ontregeling en gewelddadig gedrag kan leiden (Beaudoin et al., 2020). Er blijken dus verschillende routes mogelijk waarop middelengebruik zich tot crimineel gedrag kan verhouden waar een recent literatuuroverzicht voor nodig is.

Bestaande literatuuroverzichten

De voorhanden zijnde studies over crimineel gedrag en middelengebruik blijken veelal gedateerd te zijn en literatuuroverzichten lijken onvoldoende de combinaties van verschillende middelen, typen crimineel gedrag en psychopathologie mee te nemen. Het gedateerd zijn van literatuur kan problematisch zijn omdat de drugsmarkten veranderen. Zo kan de samenstelling van drugs veranderd zijn (e.g. het sterker worden van xtc en wiet in Nederland in de afgelopen jaren; Nationale Drugsmonitor, 2020) en de manier waarop en mate waarin drugs beschikbaar zijn (e.g. drugsverkoop via het Dark Web; Kaur & Randhawa, 2020) wat mogelijk invloed heeft op prevalenties en gebruikspatronen. Als gevolg kan verouderde literatuur soms niet of in mindere mate gebruikt worden. Onderstaand zullen de bekende literatuuroverzichten kort worden doorgenomen.

Systematische review Bennet et al. (2008)

Een systematische review van Bennet et al. (2008) maakt gebruik van 30 studies gepubliceerd tussen 1980 en 2004 om een meta-analyse uit te voeren ten aanzien van de sterkte van de relatie tussen drugsgebruik en crimineel gedrag. In deze studie worden polygebruik, alcohol en psychopathologie niet meegenomen. Het blijkt dat kans op crimineel gedrag drie tot vier keer zo groot is voor drugsgebruikers als voor niet gebruikers. Het crimineel gedrag in de studies includeert hierbij tevens gebruik van drugs (e.g. Santo et al., 1980) alsmede de verkoop van drugs (e.g. Dembo et al., 1994). Ook gaat hierbij om

probabilisme en niet om causaliteit. Daarnaast is het merendeel van de gebruikte studies in deze review ouder dan 20 jaar.

Literatuurstudie van Lammers et al. (2014)

Een literatuurstudie van Lammers et al. (2014) verzamelt meta-reviews, reviews en empirische artikelen over de relaties tussen middelengebruik en verslaving, crimineel gedrag en recidive. De gebruikte literatuur loopt tot 2012 waardoor de meeste literatuur inmiddels meer dan tien jaar oud is. Wel wordt er informatie gegeven over middelengebruik en crimineel gedrag. Verschillende soorten middelengebruik komen aan de orde waaronder ook alcohol. Men komt tot de conclusie dat de relatie met geweld voor alcohol sterker is dan voor andere middelen en er alleen voor cocaïne aanwijzingen zijn voor psychofarmacologische effecten die gewelddadig gedrag stimuleren. Hierbij wordt er echter geen onderscheid gemaakt tussen vormen van psychopathologie, ontbreekt informatie over het voorkomen van polygebruik (op een opmerking na dat het veel voorkomt binnen de Tbs), en ontbreken veel voorkomende middelen.

Literatuurreview van Spits et al. (2015)

De literatuurreview van Spits et al. (2015) is het meest recente literatuuroverzicht. In het onderzoek vindt men ondersteuning voor de meest gangbare verklaringsmodellen voor het verband tussen middelengebruik en criminaliteit. Opnieuw wordt echter beperkt onderscheid gemaakt tussen verschillende typen crimineel gedrag en verschillende soorten middelen. Veel voorkomende middelen worden niet meegenomen (o.a. XTC, GHB en amfetamine) en verschillende soorten psychopathologie worden eveneens niet meegenomen. Daarnaast is het een overzicht bedoeld voor reclassering, een andere setting dan de forensische psychiatrie.

Recente en compleet literatuuronderzoek nodig

Het blijkt aan een recent en complete literatuursynthese te ontbreken. De bestaande literatuuroverzichten geven onvoldoende overzicht van soorten middelengebruik (inclusief

polygebruik), typen crimineel gedrag en vormen van psychopathologie. Bovendien zijn de studies gedateerd. Om efficiënt en strategisch onderzoek te doen naar problematisch middelengebruik en crimineel gedrag is het van belang om duidelijk te hebben of er sprake is van kennishiaten. Een hernieuwd literatuuroverzicht is een belangrijke eerste stap alvorens duidelijk wordt welke eventuele systematische reviews zinvol zijn en waar eerst meer primair (empirisch) onderzoek nodig is en legt daarnaast een gedegen basis voor toekomstig onderzoek omdat relevante (recente) literatuur in kaart wordt gebracht.

Doelstelling

De onderzoeksvraag luidt als volgt: ‘hoe ziet de literatuur ten opzichte van (poly)middelengebruik in relatie tot crimineel gedrag eruit?’. Het doel van de huidige studie is om de bestaande relevante en beschikbare literatuur hieromtrent in kaart te brengen. Daarbij worden, indien aanwezig, tevens hiaten aan het licht gebracht. Zo kan een gedegen basis worden gelegd voor vervolgonderzoek. Vanwege de aard en grootte van de onderzoeksvraag is een scoping review de aangewezen methode om dit te onderzoeken.

Naast een overzicht van literatuur waarbij soort (poly)middelengebruik, typen crimineel gedrag en vormen van psychopathologie in kaart worden gebracht kan in een scoping review aanvullend informatie worden weergegeven van andere variabelen. Deze extra informatie zorgt voor een completer beeld van de samenstelling van de gevonden literatuur waardoor de beantwoording van de onderzoeksvraag beter kan worden gecontextualiseerd. Extra variabelen die in dit kader interessant zijn om mee te nemen zijn soort type onderzoek (kwantitatief, kwalitatief of een review), jaar van de studie, populatie (forensisch of niet-forensisch), setting, land waar de studie heeft plaatsgevonden, negatieve ervaringen in de kindertijd en naam van de auteur. Type studie wordt meegenomen omdat dit helpt met het inschatten van de waarde van de literatuur; een review (e.g. een meta-analyse) zal ten opzichte van een kwalitatieve studie zoals een gevalstudie over het algemeen meer

betrouwbare informatie geven vanwege de aard van het design. Jaar van de studie laat zien hoe recent het onderzoek is, soort populatie en setting is interessant omdat onderzoek onder de algemene bevolking mogelijk een ander beeld geeft ten aanzien van een forensische populatie en dit dus wat zegt over de generaliseerbaarheid van de literatuur. Setting wordt meegenomen om verschillen tussen een klinische en ambulante setting te kunnen onderzoeken, land waar het onderzoek plaats vindt is informatief omdat elk land zijn eigen cultuur en wetgevingen heeft wat van invloed kan zijn op het onderzoek; een land waar een middel wordt gedoogd geeft mogelijk een ander beeld dan een land waar hier streng op wordt gehandhaafd (Wu et al., 2016). Negatieve ervaringen in de kindertijd, (e.g. (seksueel)misbruik, mishandeling, ouders met verslaving of met een psychiatrische stoornis) worden meegenomen omdat deze de kans op crimineel gedrag kunnen vergroten (Craig, 2019; Sigfusdottir et al., 2008; Baglivio, et al., 2015) en als risicofactor worden gezien voor het ontwikkelen van middelenafhankelijkheid (Douglas et al., 2010). Naam van de auteur is interessant om inzichtelijk te maken wie het onderzoek heeft gedaan en, indien er meer literatuur van dezelfde auteur beschikbaar is, of er mogelijk sprake is van expertise op dit gebied. Het brengt daarnaast in beeld wat de bijdrage en invloed van een specifieke auteur is wat betreft bestaande kennis omtrent een onderwerp, in dit geval middelen gebruik en crimineel gedrag.

Methode

Vanwege het volgen van een indeling van de methode anders dan gebruikelijk in een scriptie zal dit hier kort worden toegelicht. Bij huidig onderzoek worden vier secties van een preregistratieformulier gevolgd. Een preregistratie legt vooraf een onderzoeksplan vast wat vervolgens met de wetenschappelijke gemeenschap, of andere geïnteresseerden, wordt gedeeld. Dit om de transparantie van het onderzoek te vergroten en men het geplande met het gedane onderzoek kan vergelijken (Center for Open Science, 2021). De vier secties die

worden gevolgd bestaan uit (1) zoekstrategie, (2) screening, (3) extractie en (4) synthese. Na het invullen van het preregistratie formulier is huidig onderzoeksproject vastgelegd bij het *Open Science Framework* (Center for Open Science, 2021) te vinden op <https://osf.io/b6pny/>.

Review Methode

Het type review dat wordt gebruik om de onderzoeksvraag te onderzoeken is een scoping review. Scoping reviews zijn relatief nieuw maar worden steeds meer gebruikt om een overzicht te geven van kennis (Pham et al., 2014). Het belangrijkste kenmerk van een scoping review is volgens Moher et al. (2015) een overzicht van een breed onderwerp geven. Het tracht literatuur in kaart te brengen, in dit geval over de relatie tussen problematisch (poly)middelengebruik en crimineel gedrag. Dit is breed te noemen omdat zowel middelengebruik als crimineel gedrag veelomvattende begrippen zijn waarbij spraken is van meerdere soorten middelen en meerdere soorten crimineel gedrag. Door het in kaart brengen van informatie middels ‘maps’ en diagrammen wordt duidelijk welk onderzoek er is gedaan en waar hiaten in bestaande literatuur zitten (Tricco et al., 2016). Zodoende wordt een basis gelegd voor vervolgonderzoek (Arksey et al., 2005; Peterson et al., 2017). Bij een meer kwetsbare populatie kan een scoping review zorgen voor meer gericht en meer specifiek onderzoek zonder deze groep overmatig te belasten. Daarnaast kan goede scoping review gezien worden als een op zichzelf staand onderzoek (Peterson et al., 2017). Het komt pas volledig tot zijn recht wanneer men voornemens is in de toekomst meer onderzoek naar een onderwerp te doen (Munn et al., 2018).

De aanwezige variabelen zijn de middelen, het criminele gedrag, polymiddelengebruik, jaar van publicatie, land waar onderzoek heeft plaatsgevonden, naam van de eerste auteur en het type populatie van de steekproef, of er sprake is psychopathologie, soort psychopathologie en of er sprake is van negatieve ervaring in de kindertijd zoals genoemd bij de inclusiecriteria. Bij het doen van huidig onderzoek is er gebruikgemaakt van

de software Zotero (Roy Rosenzweig Center for History and New Media, 2006), een referentiemanager om wetenschappelijk artikelen te organiseren, analyseren en doorzoeken. Voor het extraheren is gebruik gemaakt van de software R-studio, een geïntegreerde ontwikkelingsomgeving voor R met tools voor plotting en het direct runnen van codes via scripts (Rstudio, 2012).

Zoekstrategie

Om het onderzoek te kaderen is er gekozen om een selectie van databases te gebruiken. Hierbij is gekozen voor PsycInfo, PsycArticle en PubMed en worden de interfaces EBSCO en Pubmed gebruikt. Er zijn twee inclusiecriteria gebruikt: a) middelen en b) crimineel gedrag. De inclusiecriteria zijn geoperationaliseerd naar een lijst met zoektermen (i.e. synoniemen) waarmee de query is opgebouwd met logische operatoren. Voor de specifieke zoektermen zie onderstaande queries. De keuze voor de zoektermen voor middelen en middelengerelateerde concepten is gebaseerd op veel voorkomende middelen bij de Nationale Drugsmonitor (2019) en veel voorkomende middelen binnen de Tbs. Verder zijn op het gebied van middelengebruik en crimineel gedrag twee vooraanstaande klinisch psychologen en een gz-psycholoog gevraagd voor input betreffende de zoektermen. Er wordt alleen in de titel gezocht omdat dit de eerste stap is in de screening (zie screening). Een andere reden is dat uit onderzoek naar voren komt dat eerst screenen op titel efficiënter lijkt dan het gelijktijdig screenen op zowel abstract als titel (Mateen et al., 2013). De volgende zoekopdracht wordt uitgevoerd middels een Boolean search string:

Bij PsycInfo en PsycArticles:

```
TI ( alcoholism or alcohol dependence or alcohol abuse or  
alcoholic or alcohol addiction or cannabis or marijuana or pot or  
thc or weed or cannabidiol or ecstasy or mdma or xtc or heroin or  
opioid or opiates or methamphetamine or meth or substance use or
```

substance abuse or drug use or drug abuse or dependence or addiction or cocaine or crack) AND TI (recidivism or reoffending or offenders or re-offending or crime or crimes or delinquency or violence or arrest or conviction or incarceration) NOT TI (program or intervention or training or treatment or medical or hospital or education or emergency department or therapy or trauma)

Bij PubMed:

(alcoholism[Title] OR alcohol dependence[Title] OR alcohol abuse[Title] OR alcoholic[Title] OR alcohol addiction[Title] OR cannabis[Title] OR marijuana[Title] OR pot[Title] OR thc[Title] OR weed[Title] OR cannabidiol[Title] OR ecstasy[Title] OR mdma[Title] OR xtc[Title] OR heroin[Title] OR opioid[Title] OR opiates[Title] OR methamphetamine[Title] OR meth[Title] OR substance use[Title] OR substance abuse[Title] OR drug use[Title] OR drug abuse[Title] OR dependence[Title] OR addiction[Title] OR cocaine[Title] OR crack[Title] OR ghb[Title] OR gamma-hydroxybutyrate[Title]) AND (recidivism[Title] OR reoffending[Title] OR offenders[Title] OR re-offending[Title] OR crime[Title] OR crimes[Title] OR delinquency[Title] OR violence[Title] OR arrest[Title] OR conviction[Title] OR incarceration[Title]) NOT (program[Title] OR intervention[Title] OR training[Title] OR treatment[Title] OR medical[Title] OR hospital[Title] OR education[Title] OR emergency department[Title] OR therapy[Title] OR trauma [Title])

Er is gekozen om straattaal voor drugs niet mee te nemen omdat benaming in wetenschappelijke literatuur voor drugs vaak anders is dan straattaal. Om deze reden is ‘ice’, een synoniem voor ‘crystal methamphetamine’, bijvoorbeeld niet meegenomen. Bij het wel includeren ervan worden veel, voor de huidige studie, irrelevante onderzoeken gevonden over ijshockey en geweld.

Screening

De screening wordt in drie verschillende fases opgedeeld. In de eerste ronde is er een selectie op basis van de titels, in de tweede fase wordt de abstract van de nog aanwezige artikelen gelezen, en in de derde fase wordt de volledige tekst gelezen. Gebruikte exclusiecriteria zijn *intervention*, *trauma* of *treatment* omdat er is gekozen om woorden die leiden tot resultaten over een behandeling, ziekenhuisopname of therapieën expliciet te filteren. De selectie van artikelen en onderbouwing voor selecteren is ter controle besproken met een psycholoog (hierbij werden enkele artikelen geselecteerd en besproken). Een overzicht van de screening wordt in de PRISMA-flowchart (‘stroomdiagram’) in Figuur 1 weergegeven.

Het onderzoek wordt vanaf het begin gedeeld met de wetenschappelijk gemeenschap op het *Open Science Framework* (OSF; Centre for Open Science, 2021), een tool om een onderzoekidee te ontwikkelen, een onderzoek op te slaan en verzamelde data te analyseren. Het onderzoek is te vinden op <https://osf.io/b6pny/>.

Extractie

De extractie heeft plaats gevonden middels de eerdergenoemde OSF-tool (Centre for Open Science, 2021). De variabelen die geëxtract worden zijn: Type middel, soort delict en of er sprake van polygebruik is. Voor het type delict zal een onderverdeling plaatsvinden in zedendelict meerderjarigen, zedendelict minderjarigen, zedendelict (ongespecificeerde leeftijd), brandstichting, geweldsdelicten, partnergeweld, vermogensdelicten, bedreiging, niet

gespecificeerd delict en overige delicten. Deze indeling is in de basis (niet de specifieke volgorde) gebaseerd op de indeling die bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC, 2021) wordt gebruikt. Er is gekozen om zedendelicten niet onder geweldsdelicten te laten vallen maar er een aparte categorie van te maken. Dit omdat er sprake is van andere risicofactoren bij plegers van zedendelicten ten opzichte van plegers van geweldsdelicten (Smid et al., 2014). Het type middelen die geëxtraheerd worden zijn: alcohol, cannabis (THC, pot, weed, cannabidiol), xtc (ecstasy, MDMA), amfetamine(speed), heroïne, cocaïne (& crack), methamfetamine (meth, crystal meth), GHB, ongespecificeerd opiaat en algemeen middelengebruik (indien er wordt gesproken over middelengebruik zonder verder te specificeren).

Verder zal er extractie plaatsvinden van jaar van publicatie, naam van de eerste auteur, land waar de data is verzameld, steekproefgrootte of in geval van een meta-analyse: het aantal gebruikte artikelen, populatie van de steekproef en het type studie. Bij het type studie zal er een onderverdeling gemaakt worden tussen kwantitatief, kwalitatief en review. Bij de populatie zal er gekeken worden of het een intramurale, ambulante of overig (niet-ambulant en niet intramuraal) behandeling betreft. Ook wordt er gekeken of er sprake is van psychopathologie binnen de populatie. Indien dit het geval is wordt gekeken of dit de gehele populatie of een gedeelte betreft. Aanvullend wordt geëxtraheerd of er sprake is van middelenafhankelijkheid, ADHD, antisociale persoonlijkheidsstoornis, angststoornis, autistische stoornis, bipolaire stoornis, borderline persoonlijkheidsstoornis, narcistische persoonlijkheidsstoornis, andere persoonlijkheidsstoornis, ongespecificeerde persoonlijkheidsstoornis, recidiverende depressieve stoornis, depressieve episode, depressie (ongespecificeerde episode), gedragsstoornis, LVB, obsessieve compulsieve stoornis, pedofiele stoornis, parafiele stoornis (anders dan pedofilie), posttraumatische stressstoornis, schizofrenie, overige schizofrene stoornis, slaapstoornis en ongespecificeerde psychische stoornis. Ook wordt er gekeken of er

sprake is van een of meer van de volgende negatieve ervaringen in de kindertijd:

middelengebruik bij ouders, emotioneel misbruikt, seksueel misbruik, psychische problemen ouders/verzorgers, huiselijk geweld of andere negatieve ervaringen in kindertijd.

Synthese

De resultaten worden in een schema gezet met een overzicht van het type middel en het soort delict. Eventuele conclusies worden niet op een vooraf gespecificeerd criterium gebaseerd omdat de onderzoeksvraag zich niet leent voor de toepassing van inferentie criteria. Wel zal het aan de hand van het overzicht mogelijk zijn om eventuele hiaten in de bestaande literatuur te zien, inzichtelijk te krijgen op welke basis bestaande kennis is gestoeld en helder te krijgen in welke mate bestaande literatuur generaliseerbaar is naar de forensisch psychiatrische populatie.

Ethiek

Omdat er bij onderhavig onderzoek geen proefpersonen of patiënten zijn betrokken en het zich richt op al bestaand onderzoek is er geen sprake van medisch-wetenschappelijk onderzoek. Hierdoor valt het onderzoek niet onder de Wet Medisch-wetenschappelijk Onderzoek met mensen (WMO) en hoeft er als zodanig ook geen aanvraag worden gedaan. Daarnaast worden er geen data verzameld bij mensen of dieren en wordt er ook geen onderzoek gedaan in een instelling. Zodoende is er geen toetsing bij een andere ethische commissie nodig.

Resultaten

Zoekresultaten en selectie literatuur

Uit de zoekopdracht uitgevoerd in januari 2021 werden 1603 resultaten (Pubmed) en 2008 resultaten (PsyArticles & PsyInfo) geïdentificeerd. Na verwijdering van doublures bleven er respectievelijk 2102 artikelen over waarna op basis van de titel nog 1223 artikelen werden geëxcludeerd. Van de overgebleven 879 artikelen werden op basis van abstract 379 artikelen geëxcludeerd. Van de overgebleven 486 artikelen werd de volledige tekst gelezen, waarna 299 geschikt werden bevonden voor synthese (zie figuur 1).

Figuur 1*Prisma Flowchart* **Analyse literatuur**

Uit de analyse van de gevonden literatuur (n=299) bleek dat alcohol (65.9%) het meest voorkomende middel waar onderzoek naar is gedaan. Na alcohol kwamen cannabis (48.8%), cocaïne (34.1%) en heroïne (22.1%) het meest voor. Verder bleek 47.8 % van de studies het over middelgebruik te hebben zonder te rapporteren welke middelen dit waren. Het bleek dat GHB (0.3%) en ecstasy (4.3%) weinig zijn onderzocht. Methamfetamine (10%) en amfetamine (11.7%) werden daarnaast het minst onderzocht. Voor een overzicht zie tabel 1.

Gewelddelicten bleek het meest onderzochte crimineel gedrag te zijn (57.9 %), gevolgd door vermogensdelicten (30.8%), partnergeweld (26.8 %), niet gespecificeerde delicten (26.8 %) en overig crimineel gedrag. Het crimineel gedrag dat het minst was onderzocht bleek zedendelicten bij minderjarigen (3%), zedendelict bij meerderjarigen (2.7%), brandstichting (2.6%) en bedreiging (3%) te zijn, voor een overzicht zie tabel 2.

Tabel 1*Middelengebruik*

Middel	n	%
Alcohol	197	65.9
Amfetamine	35	11.7
Cannabis	146	48.8
Cocaïne	102	34.1
Crack	37	12.4
Ecstasy	13	4.3
GHB	1	0.3
Heroïne	66	22.1
Metamfetamine	30	10
Opiaat (ongespecificeerd)	38	12.7
Ongespecificeerd middel	143	47.8

Note. Hoogst mogelijke score bij n is 299.

Tabel 2*Crimineel gedrag*

Type crimineel gedrag	n*	%
Brandstichting	8	2.6
Doodslag/moord	31	10.4
Partnergeweld	80	26.8
Geweldsdelict	173	57.9
Vermogensdelict	92	30.8
Zeden meerderjarig	8	2.7
Zeden minderjarig	9	3
Zeden (geen leeftijd)	27	9
Bedreiging	9	3
Niet-specifiek crimineel gedrag	80	26.8

Note. De hoogst mogelijke score bij n is 299.

Figuur 2*Heatmap middelengebruik en crimineel gedrag*

Polymiddelengebruik bleek binnen de gevonden literatuur bij 25.1% (n=75) voor te komen. Van de literatuur waar polymiddelengebruik in voorkomt bleek een aanzienlijk gedeelte over ongespecificeerd polymiddelengebruik te gaan (22,4%) of gedeeltelijk gespecificeerd te worden (50%; e.g. ‘alcohol en drugs’ of ‘alcohol en harddrugs’). Indien wel gespecificeerd ging het voornamelijk over polymiddelengebruik ten aanzien van combinatiegebruik met alcohol (27,6%). Hierbij kwam polymiddelengebruik van alcohol en cannabis het meest in de literatuur voor (17,1%). Verder kwamen alcohol & cocaïne (7.9%), heroïne & methamfetamine (3.9%) en opiaten & cocaïne (3.9%) iets vaker voor dan andere combinaties. Onderzoek naar polymiddelengebruik met ecstasy en GHB bleek niet voor te komen in bestaand onderzoek. Voor een overzicht zie figuur 3 en bijlage.

Figuur 3*Samenstelling polymiddelengebruik*

Het voorkomen van psychopathologie binnen de literatuur werd ook in kaart gebracht.

Het bleek dat middelenafhankelijkheid (53 %), schizofrenie (7%), overige schizofrene stoornis (7.6%), depressie met ongespecificeerde episode (6%), antisociale persoonlijkheidsstoornis (5%), angststoornis (4.7%) en posttraumatische stressstoornis (4.3%) het meest voorkwamen. Niet tot weinig voorkomend waren LVB (0.3%), narcistische

Heatmap middelengebruik en psychopathologie – gecorrigeerd voor middelenaafhankelijkheid

Figuur 5

Heatmap crimineel gedrag en psychopathologie

Figuur 6*Heatmap crimineel gedrag en psychopathologie- zonder middelenafhankelijkheid* **Samenstelling literatuur**

De literatuur ten aanzien van middelengebruik en crimineel gedrag bestond voor 78.9 % uit kwantitatieve studies, 6 % was kwalitatief en 15.1 % betroffen reviews. De populatie bleek voor 59.2 % niet-forensisch, 33.4% forensisch en 7.4% gedeeltelijk forensisch (er was sprake van zowel een forensisch als niet een forensische populatie binnen hetzelfde onderzoek). Verder had 19.4% van de studies een intramurale populatie (hoewel voornamelijk forensisch hierbij ook niet forensische populatie mogelijk e.g. een rehabilitatie), 9.7% een ambulante populatie en bij 70.9 % was de populatie niet-ambulant en niet-intramuraal (zie figuur 7). Verder bleek 22.7% van de literatuur te voldoen aan parameters van toepassing op de Tbs (combinatie van intramuraal en forensisch, ambulant en forensisch of overige setting en forensisch (sommige reviews)), waarvan 75,4% (n=49) na het jaar 2000 was verschenen en 43.1%(n=28) na 2010.

Figuur 7*Populatie en setting literatuur*

Negatieve ervaringen in de kindertijd (ACE) kwam ook voor in de literatuur over middelengebruik en crimineel gedrag. Middelenafhankelijkheid van ouders kwam bij 8% van de studies voor, seksueel misbruik bij 9.4%, huiselijk geweld bij 6.6%, emotioneel misbruik bij 2.7 % en psychische problemen binnen familie bij 6.7%. Daarnaast kwam in 10% van de studies negatieve ervaringen in de kindertijd voor die niet in bovenstaande categorieën vallen. Indien negatieve ervaringen in de kindertijd aanwezig waren ging het vaak over meer dan één categorie.

Ten aanzien van publicatiejaar van de literatuur was het merendeel na 2000 gepubliceerd; hiervan bleek de meeste literatuur tussen 2010 en 2020 te zijn verschenen. De eerste studie over middelengebruik en criminaliteit kwam uit 1965 en vanaf 1998 nam de hoeveelheid literatuur over (poly)middelengebruik en crimineel gedrag toe. In de jaren 2013 tot 2016 verschenen er jaarlijks tussen de 16 en 18 studies over dit onderwerp (zie figuur 6).

Bij het bekijken van de herkomst van de studies bleek de meeste literatuur afkomstig uit de Verenigde Staten (59.9 %), gevolgd door Canada (8%), Groot-Brittannië (6.4%),

Australië (5.4%), Nederland (4%), Zweden (2.3%) en Nieuw-Zeeland (2%). Studies uit landen in Azië en Afrika kwamen nauwelijks voor (zie figuur 9).

Figuur 8

Studies per jaar

Figuur 9

Wereldkaart met prevalentie van studies

Discussie

Voor zover bekend is huidig onderzoek de eerste scoping review die de beschikbare literatuur over (poly)middelengebruik en crimineel gedrag in kaart tracht te brengen. Het doel van de studie is een overzicht geven van de kennisvelden in de literatuur alsmede een basis leggen voor toekomstig onderzoek.

Het veel voorkomen van alcohol binnen de literatuur over middelengebruik en crimineel gedrag kan mogelijk worden verklaard doordat alcohol in een groot gedeelte van de wereld legaal is, makkelijk verkrijgbaar is en er zodoende relatief veel alcoholproblematiek is (Batman et al., 2015); de problematiek lijkt hierbij onder andere voort te komen uit een combinatie van toxologische aspecten van alcohol, persoonlijke verwachtingen betreft de werking (e.g. de verwachting dat alcohol tot agressie leidt), neurobiologische en omgevingsfactoren als kind (e.g. gediscrimineerd of sociaal buitengesloten worden; Beck & Heinz, 2013).

Literatuur over cannabis neemt een prominente tweede plaats in en komt in ongeveer de helft van de studies voor. Verder blijkt middelgebruik waarbij niet verder wordt gespecificeerd over welk soort middel het gaat ongeveer even vaak als cannabisgebruik voor te komen. Hierbij kijkt men welk effect middelgebruik heeft op crimineel gedrag zonder te specificeren om welk middel het gaat. Een mogelijke verklaring hiervoor is het relatief veel voorkomen van de aanname dat middelengebruik op zichzelf de kans op recidiverisico verhoogt, verdere specificering om welk middelgebruik het gaat lijkt dan minder van belang (e.g. Timko et al., 2017).

Verder blijkt dat er weinig onderzoek is gedaan naar GHB en crimineel gedrag (het is op een artikel na afwezig) en crimineel gedrag bij ecstasygebruik. GHB is op advies van een GZ-psycholoog bij aanvang van de studie toegevoegd bij de inclusiecriteria. Na de toevoeging van GHB in de zoekfunctie kwam er slechts één extra resultaat naar voren. Dit is opvallend te

noemen ook gezien het gegeven dat GHB in de maatschappij als ‘rapedrug’ bekend staat, zeer verslavend is en onthouding kan leiden tot acute psychose en extreme agitatie (Veerman et al., 2010). Ook de geringe hoeveelheid literatuur ten aanzien van ecstasy is anders dan wat te verwachten valt op basis van prevalentiecijfers in Nederland: het blijkt dat bij de algemene bevolking van 18 jaar 9.7% ooit ecstasy heeft gebruikt (Trimbos, 2020), wat bij 25-29-jarigen zelfs meer dan een kwart is (25.3%; Trimbos 2019); in 2019 blijkt dat 3,4% van de volwassenen ecstasy heeft gebruikt waarmee (naast alcohol) alleen cannabis meer wordt gebruikt (Nationale Drug Monitor, 2020). Het weinige onderzoek dat is gedaan kan gedeeltelijk verklaard worden door het feit dat het gebruik van ecstasygebruik in Nederland hoger ligt dan buiten Nederland (Nationale Drug Monitor, 2020). Daarnaast blijkt dat meeste onderzoek over crimineel gedrag en middelengebruik buiten Nederland is gedaan. Een andere verklaring kan zijn dat het voornamelijk als partydrug wordt gebruikt: zo blijkt dat meer dan de helft (53,9%) van de mensen die in 2020 zijn uitgegaan ooit in hun leven ecstasy te hebben gebruikt waarvan het merendeel ook het voorgaande jaar (Monshouwer et al., 2020). Gezien de hoge frequentie van gebruik bij uitgaansgelegenheden zonder duidelijke negatieve gevolgen wat betreft criminele gedragingen is het mogelijk dat als crimineel gedrag wordt bestudeerd ecstasy niet wordt meegenomen.

Verder blijkt polymiddelengebruik beperkt onderzocht te zijn binnen de literatuur over crimineel gedrag en middelengebruik. Hoewel polymiddelengebruik in een kwart van de literatuur wordt benoemd blijkt dit vaak ongespecificeerd polymiddelengebruik te zijn. Indien er wel wordt gespecificeerd gaat het veelal om alcohol in combinatie met een andere drug en het vaakst om de combinatie alcohol en cannabis. Het veelal niet specificeren om welke middelen het polymiddelengebruik gaat is opmerkelijk te noemen gezien de verschillende soorten combinaties en werkingen van middelen die mogelijk zijn. Dit temeer omdat bij polymiddelengebruik sprake kan zijn van een synergetisch effect (Crummy et al., 2020) en de

soort middelen om die reden wel degelijk van belang lijken te zijn. Een verklaring voor niet specificeren van middelen kan zijn dat onderzoek naar polymiddelengebruik bij crimineel recidivisme nog relatief jong is (Håkansson & Berglund, 2012) en men mogelijk pas recentelijk gaat beseffen dat meer differentiatie gewenst is (e.g. Zhong et al., 2020).

Dat alcohol en cannabis als polymiddelengebruik, indien wel gespecificeerd, het meest voorkomt binnen de literatuur is in overeenstemming met wat Lammers et al. (2014) in haar studie vindt. Polymiddelengebruik en met name meer complex gebruik van meerdere soorten drugs en verschillende combinaties is beperkt onderzocht in de literatuur. Het gebrek aan onderzoek naar polymiddelengebruik kan problematisch genoemd worden gezien 60 tot 70% van de Tbs-patiënten ten tijde van het indexdelict middelen heeft gebruikt (Brand et al., 2009; Short et al., 2013; Ogloff et al., 2004; Kraanen et al., 2012) waar bij het merendeel sprake is van polymiddelengebruik (Lammers et al., 2014). Ondanks de hoge prevalentie van polymiddelengebruik binnen de Tbs blijkt het weinig onderzocht. Dat dit weinig is onderzocht maakt het moeilijk om recidiverisico bij polymiddelengebruik in te schatten gezien middelengebruik een risicofactor voor geweldsdelicten is (Andrews & Bonta, 2010) en polymiddelengebruik daarom mogelijk een verhogende risicofactor is wat betreft de relatie tot crimineel gedrag. Om meer inzicht te krijgen in welke mate dit het geval is en bij welke middelen combinaties dient er meer onderzoek te worden gedaan.

Wat betreft soort crimineel gedrag blijkt er in de literatuur weinig onderzoek naar levensdelicten te zijn. Een verklaring hiervoor kan zijn dat levensdelicten minder voorkomen dan geweldsdelicten (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021) en om die reden mogelijk moeilijker te onderzoeken is. Aangezien er meestal geweld nodig is alvorens er sprake kan zijn van een levensdelict is de informatie over middelengebruik bij geweldsdelicten in zekere mate relevant bij geweld leidend tot een levensdelict. Het blijkt dat 40% van de Tbs-patiënten de Tbs-maatregel opgelegd heeft gekregen voor een poging tot moord of doodslag of het

daadwerkelijk uitvoeren van een levensdelict (Van Nieuwenhuizen et al., 2011), waardoor onderzoek van geweldsdelicten in meer dan de helft van de literatuur relevant genoemd kan worden. Desondanks is voorzichtigheid geboden indien men op basis van de huidige literatuur over middelengebruik en crimineel gedrag uitspraken wil doen over middelengebruik en levensdelicten, omdat er in ernst van geweld een wezenlijk verschil bestaat tussen een geweldsdelict en een (geweldsdelict leidend tot een) levensdelict.

Opvallend is het weinig voorkomen van onderzoek naar zedendelicten met een minderjarig slachtoffer, brandstichting en bedreiging. Het is ook een belangrijk gegeven dat er amper onderzoek is gedaan naar bedreiging, brandstichting en zedendelicten met een minderjarig slachtoffer. Zo blijkt uit onderzoek in een Tbs-kliniek dat 14% als indexdelict een zedendelict met een minderjarig slachtoffer heeft (Oostvaarderskliniek, 2020), blijkt bij 10.9% veroordeeld te zijn voor brandstichting en 34% veroordeeld voor bedreiging (met of zonder geweld; Van Nieuwenhuizen et al., 2011) waarbij opgemerkt dient te worden dat afpersing en vrijheidsberoving tevens een onderdeel van dit percentage is. Hoewel er dus bij een aanzienlijk deel van de Tbs-populatie sprake is van zedendelict met een minderjarig, brandstichting en bedreiging (al dan niet met een geweldscomponent) ontbreekt het aan gedegen onderzoek ernaar als het gaat om middelengebruik en crimineel gedrag.

Ten aanzien van de combinatie van middelengebruik en crimineel gedrag valt op dat de meeste literatuur over de combinatie alcohol en geweldsdelicten gaat. Gezien alcohol veel voorkomt binnen de forensische populatie (Brand et al., 2009) is dit niet opmerkelijk. Ook cannabis, cocaïne en ongespecificeerd middelengebruik komen relatief veel samen voor met geweldsdelicten. Verder blijkt een combinatie van niet-gespecificeerd middelengebruik in combinatie met niet-gespecificeerd crimineel gedrag relatief vaak voor te komen binnen de literatuur. Omdat er niet wordt gespecificeerd over welk middel en welk crimineel gedrag het gaat kan men op basis van deze literatuur alleen algemene uitspraken doen en geeft het maar

beperkte informatie. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat men verwacht dat middelengebruik aan zich invloed heeft op crimineel gedrag in het algemeen en dat het soort middel daarbij niet uitmaakt (e.g. Brecklin & Ullman, 2010; Johnson, & Belfer, 1995; Hirschel et al., 2009). Gezien de vele verschillende werkingen van (verschillende)middelen lijkt dit een wat simplistische kijk op de complexe samenhang van middelengebruik en crimineel gedrag. Zo is koffie net als alcohol een veel gebruikt middel maar heeft een totaal andere werking; het blijkt dat bij ongeveer de helft van de geweldsdelicten sprake te is van alcoholgebruik (Denson et al., 2018) terwijl regelmatig koffiedrinken zorgt voor een afname in agressieve reacties (Wilson et al., 2000; Cherek et al., 1984).

Verder lijkt niet verder specificeren voor een gedeelte te verklaren doordat men ten aanzien van crimineel gedrag of delinquent gedrag in de tekst soms wel meer specificeert om vervolgens algemene conclusies te trekken over algemeen crimineel gedrag en algemeen middelengebruik. Hierbij dient opgemerkt te worden dat er sprake is van verschil in definitie wat betreft middelengebruik. Daar waar middelengebruik in sommige artikelen als meer alomvattend wordt gebruikt, kan het in andere artikelen zich beperken tot de besproken middelen. Het veelal ontbreken van explicitering van middelengebruik zorgt ervoor dat niet duidelijk is welke definitie gehanteerd wordt. Het betekent tevens dat de mechanismen, die uiteindelijk zowel theoretisch als voor de praktijk het belangrijkste zijn, niet onderzocht kunnen worden bij niet verder expliciteren. Indien er sprake is van een causale rol tussen middelengebruik en crimineel gedrag zullen mechanismen middel-specifiek zijn; daar waar alcohol kan leiden tot agressie kan een ander middel juist agressie reducerend werken.

In studies naar zedendelicten en middelengebruik ontbreekt het vaak aan verdere specificering of dit een meerderjarige slachtoffer(s) of minderjarige slachtoffers betreft, opvallend te noemen gezien de vaak andere aard van het criminele gedrag. Men erkent dit onderscheid wel binnen het rechtssysteem (Lindenberg & van Dijk, 2016; Smid, 2018)

alsmede binnen de behandeling van Tbs-patiënten (Smid, 2014). Zedendelicten met volwassenslachtoffers kennen vaak een gewelddadig component daar waar zedendelicten met minderjarige slachtoffers juist veelal sprake is van *grooming* (het proces waarbij de uiteindelijke misbruiker bevriend raakt met een kind in een poging het geloof en vertrouwen te krijgen, wat ze helpt het kind mee te laten werken in de misbruikactiviteit; Craven et al., 2006; Smid, 2014). Gezien de vaak andere werkwijze bij zedendelicten met een minderjarig slachtoffer, is het goed mogelijk dat middelengebruik bij beiden ook anders is. Er kan dus mogelijk een andere functie zijn van het gebruik. Door het veelal afwezig zijn van de onderverdeling naar zedendelicten bij een minderjarig slachtoffer en meerderjarig slachtoffer is het niet mogelijk aan de hand van bestaande literatuur helder te krijgen of er sprake is van ander middelengebruik. Dit is een probleem omdat juist zedendelicten, en met name met minderjarige slachtoffers, een gevoelig onderwerp is in de maatschappij.

Als niet helder is of er mogelijk verschil zit in het type, de hoeveelheid en de mogelijke relatie van middelengebruik tussen beiden soorten zedendelicten, is het inschatten van recidiverisico bij specifiek middelengebruik niet goed mogelijk. Hypothetisch gezien is het mogelijk dat GHB risicoverlagend werkt bij plegers van zedendelict met volwassenslachtoffer vanwege de ontspannende en rustgevende werking (Oliveto et al., 2010) en zo agressiegedrag kan voorkomen maar juist risico verhogend werken bij plegers met minderjarig slachtoffer; de ontspannende werking zorgt juist mogelijk voor makkelijker contact maken met kinderen en draagt bij aan de *grooming*. Vanwege het grotendeels ontbreken van onderscheid hiervan in de literatuur over middelengebruik en crimineel gedrag is dit vaststellen met bestaand onderzoek nog niet mogelijk.

Binnen de literatuur over middelengebruik en crimineel gedrag blijken verschillende vormen van psychopathologie voor te komen. Dat middelenafhankelijkheid en schizofrenie het vaakst voorkomt in de literatuur over middelengebruik en crimineel gedrag is relevant

omdat dit ook vaak binnen de Tbs voorkomt (Drieschner et al., 2020). Ook is het veel voorkomen van onderzoek naar middelengebruik en crimineel gedrag bij PTSS relevant omdat dit behandeling op andere vlakken in de weg kan staan en geassocieerd wordt met een verhoogd risico op toekomstige woede, agressief gedrag en criminele recidive (Fleurkens et al., 2018). Het blijkt dat PTSS veel voorkomt bij patiënten met een cluster B-persoonlijkheidsproblematiek maar dit in eerste instantie vaak op de achtergrond blijft door de aanwezigheid van veel verschillende en fikse problematiek (Kullberg, 2021). Aangezien blijkt dat er bij ongeveer 40% van de Tbs-patiënten sprake is van Cluster B-persoonlijkheidsstoornis (Nieuwenhuizen et al., 2011) is het relatief veel voorkomen van PTSS in onderzoek naar middelengebruik en crimineel gedrag relevant. Ook omdat aangeraden wordt PTSS te behandelen alvorens middelengebruik en/of crimineel gedrag te behandelen (Fleurkens et al., 2018; Brackenridge & Morrissey, 2010)

Hoewel de bipolaire stoornis en angststoornis relatief veel voorkomen in onderzoek naar middelengebruik en crimineel gedrag zijn deze vormen van psychopathologie minder terug te zien binnen Tbs. Als gevolg is dit gedeelte van gedaan onderzoek naar middelengebruik en crimineel bij een kleiner gedeelte van de Tbs-populatie van toepassing.

Het grotendeels ontbreken van licht verstandelijke beperking, de pedofiele en parafilie stoornis, de narcistische persoonlijkheidsstoornis en autisme binnen onderzoek naar crimineel gedrag en middelengebruik is wel problematisch gezien de hoge prevalentie ervan binnen de Tbs en het ontbreken van kennis hierover. Het blijkt dat er bij 20- 25% van de patiënten sprake is van LVB (Moonen & Kaal, 2017), bij 16 % is sprake van een parafilie of pedofiele stoornis (Oostvaarderskliniek, 2020), komt een pervasieve ontwikkelingsstoornis zoals autisme bij 10% voor en blijkt erbij ongeveer 40% sprake te zijn van een cluster B persoonlijkheidsstoornis, waar narcisme onder valt (Nieuwenhuizen et al., 2011). Door het ontbreken van informatie over deze vormen van psychopathologie binnen gedaan onderzoek

naar middelengebruik en crimineel gedrag, ontbreekt het aan kennis wat betreft eventuele andere patronen van gebruik en specifieke effecten op gedrag. Onderzoek naar middelengebruik en crimineel gedrag bij mensen met een pedofiele stoornis heeft daarnaast een maatschappelijk belang gezien de onrust die dergelijk crimineel gedrag met zich meebrengt.

Opvallend is dat negatieve ervaringen in de kindertijd weinig zijn onderzocht binnen de literatuur over crimineel gedrag en middelengebruik. Hoewel uit verschillende onderzoeken naar voren komt dat negatieve ervaringen in de kindertijd de kans op crimineel gedrag vergroot (Craig, 2019; Sigfusdottir et al., 2008; Baglivio, et al., 2015) en een risicofactor is voor het ontwikkelen van middelenafhankelijkheid (Douglas et al., 2010) is een mogelijke verklaring voor weinig onderzoek dat deze kennis nog relatief nieuw en onbekend is. Zo blijkt pas in 1998 het eerste onderzoek naar negatieve ervaring in de kindertijd en de relatie met risicovol gedrag (e.g. alcoholisme) te zijn gepubliceerd (Partridge, 2019). Het is gewenst dat dit ook meegenomen gaat worden in toekomstig onderzoek over middelengebruik en crimineel gedrag, temeer omdat het volgens het model van Koeter & Van den Brink (2012) een gemeenschappelijke oorzaak kan zijn voor zowel crimineelgedrag als middelenafhankelijkheid.

Een verklaring voor de bevinding dat de meeste literatuur tussen 2010 en 2020 is verschenen kan zijn dat interesse in middelengebruik en crimineel gedrag is toegenomen vanwege het legaliseren van recreationeel gebruik van cannabis in sommige Amerikaanse staten; het blijkt dat in 2012 de eerste staten (Colorado & Washington State) recreationeel gebruik van cannabis legaliseerden. In de opvolgende jaren hebben acht andere Amerikaanse staten dit voorbeeld gevolgd (Hall et al., 2019). Hoewel dit om cannabis gaat heeft het mogelijk bijgedragen aan een hernieuwde interesse in middelengebruik en criminaliteit.

Bij het in acht nemen van het land van herkomst van de literatuur blijkt het overgrote deel van uit de Verenigde Staten te komen. Bij het gebruik maken van de literatuur moet worden afgevraagd in welke mate dit te generaliseren is voor landen buiten de Verenigde Staten. Hoewel ook van belang voor Europese landen is dit, vanwege grotere culturele verschillen, voornamelijk voor niet-westerse landen van belang. Omdat het rechtssysteem in Amerika anders is dan in Nederland (er sprake is van strenger beleid omtrent drugsgebruik), is het mogelijk dat er wat betreft middelengebruik en criminaliteit een ander beeld te zien is en onderzoek gedaan in Amerika minder representatief voor Nederland is. De bestaande theorieën, uitspraken en kennis die men heeft wat betreft crimineel gedrag en middelengebruik zijn grotendeels gestoeld op onderzoek gedaan in een andere omgeving en culturele en maatschappelijke contexten die allen mogelijk invloed kunnen hebben op onderzoek. Dit in acht nemend is het van belang voorzichtig te zijn wat betreft het al dan niet kunnen trekken van conclusies bij onderzoek dat voornamelijk in Amerika is gedaan voor de Nederlandse situatie.

Sterke kanten en beperkingen huidig onderzoek

De gevonden resultaten dienen te worden beschouwd in het licht van de sterke en zwakke kanten van deze scoping review. Een sterke kant in huidig onderzoek is dat door gebruik te maken van een scoping review een grote hoeveelheid aan informatie in kaart gebracht is over middelengebruik en crimineel gedrag. Hierbij zijn zowel kwalitatieve en kwantitatieve studies als reviews meegenomen.

Tevens is als sterk punt te noemen dat de gevonden literatuur is onderzocht op veel voorkomende psychopathologie. Door in kaart te brengen waar binnen een psychiatrische populatie kennis en onderzoek ten aanzien van middelengebruik en crimineel gedrag reeds aanwezig is, wordt tegelijkertijd duidelijk waar nog kennis ontbreekt. Aansluitend hierop is een sterk punt dat er verschillende kennishiaten in kaart gebracht zijn waardoor er in de

toekomst meer gericht onderzoek gedaan kan worden. Verder is huidig onderzoek vanaf het begin gedeeld met de wetenschappelijke gemeenschap in het kader van open science. Het onderzoek is op dergelijke manier opgezet zodat dit makkelijk te repliceren is, waardoor nieuwe literatuur of ontwikkeling ten aanzien van literatuur over middelengebruik en crimineel gedrag relatief makkelijk in kaart is te brengen.

Een beperking is dat in de “search string” om de literatuur te vinden “delinquency” als “deliquency” is gespeld. Binnen de kader van huidig project waren er geen tijd en middelen om het onderzoek te herhalen met de verbeterde query, dit gezien de fout pas na het screenen en extracten van de literatuur werd ontdekt. Het bleek een relatief kleine invloed op het aantal zoekresultaten te hebben en de verwachting is dat dit het uiteindelijke beeld van de literatuur niet zou veranderen.

Een andere beperking is dat er niet is gekeken naar man/vrouw verschillen in de bestaande literatuur over crimineel gedrag en middelengebruik. Het blijkt dat risicofactoren voor vrouwen wat betreft geweld veelal verschillen van mannen (Vogel et al., 2015) en kan dit zodoende mogelijk ook betrekking hebben op middelengebruik en crimineel gedrag. Zo blijken mannen tijdens het indexdelict vaker onder invloed van middelen te zijn en is middelengebruik bij mannen een betere voorspeller voor geweldsrecidive (De Vogel et al., 2020). In toekomstig onderzoek wordt aanbevolen verschillen tussen mannen en vrouwen mee te nemen.

Aanbevelingen

Huidige studie betreft een scoping review, aanbevolen wordt om als volgende stap een systematische review te doen op basis van de gevonden literatuur. Op basis van de bestaande literatuur wordt aanbevolen dit te doen naar cannabis, cocaïne of heroïne bij geweldsdelicten bij mensen met schizofrenie of een antisociale persoonlijkheidsstoornis. Er blijken verschillende hiaten in kennis te zijn waardoor aanbevolen wordt hier meer onderzoek naar te

doen. Er wordt vanwege hiaten in kennis klinisch onderzoek aanbevolen naar GHB en ecstasy ten aanzien van crimineel gedrag gezien zowel GHB als ecstasy relatief makkelijk te verkrijgen is en er tevens geregeld sprake van gebruik is binnen de Tbs-populatie. Ook wordt aanbevolen om in de toekomst onderzoek te doen naar middelengebruik bij zedendelicten met minderjarige slachtoffers vanwege het ontbreken van onderzoek hiernaar en zedendelicten met minderjarige slachtoffers een maatschappelijk gevoelig onderwerp is. Verder wordt aanbevolen meer onderzoek te doen naar middelengebruik bij brandstichting; patiënten die als indexdelict een brandstichting hebben vormen een aparte groep binnen de Tbs. Het ontbreken van onderzoek hiernaar laat zien dat het op dit gebied nog schort aan kennis. Meer kennis en onderzoek zorgt ervoor dat eventuele risico's beter kunnen worden ingeschat. Ten aanzien van de onderzoekspopulatie wordt aanbevolen meer onderzoek te doen naar middelengebruik en crimineel gedrag bij mensen met een lichtverstandelijke beperking, een narcistische persoonlijkheidsstoornis, parafiele stoornissen (inclusief pedofiele stoornis) en autisme vanwege de hoge prevalentie onder de Tbs-populatie en het beter kunnen inschatten van eventuele recidiverisico's. Verder wordt aanbevolen om uitgebreider onderzoek te doen naar (complexer) polymiddelengebruik in relatie tot het delict vanwege het, enerzijds veel voorkomen ervan in de praktijk en anderzijds het grotendeels ontbreken ervan binnen bestaand onderzoek. In het verlengde hiervan wordt aanbevolen te onderzoeken of bestaande verklaringsmodellen toepasbaar zijn bij polymiddelengebruik. Het is niet duidelijk in hoeverre bestaande verklaringsmodellen van toepassing zijn op polymiddelengebruik. Omdat voornamelijk landen in Azië, Afrika en Zuid-Amerika ondervertegenwoordigd zijn wordt aanbevolen om toekomstig onderzoek naar middelengebruik en crimineelgedrag in deze landen te doen.

Conclusie.

In algemene zin blijkt de kwaliteit van de bestaande literatuur nog ontoereikend voor een complexe forensische populatie om goed te kunnen behandelen volgens de RNR-principes. Zo zijn er aanwijzingen voor heterogeniteit maar is in bestaand onderzoek beperkt sprake van differentiatie naar (poly)middelengebruik en crimineel gedrag. Er is nog onvoldoende literatuur over (recidive)risico's bij verschillende middelen waardoor er kans bestaat dat men op behandelafdelingen onnodig repressief is wat ten koste gaat van het leefklimaat. Meer differentiatie in toekomstig onderzoek naar (poly)middelengebruik en crimineel gedrag is van belang om zo het middelengebruik te behandelen wat risico verhogend is. Het blijkt dat wereldwijd onderzoek naar (poly)middelengebruik en crimineel gedrag de afgelopen jaren aan populariteit heeft gewonnen. De toename in onderzoek geeft een beter beeld op de, indien aanwezig, complexe relatie tussen middelengebruik en criminaliteit en laat tegelijk zien dat er nog veel onderzoek gewenst is. Juist in de forensische psychiatrie is het een uitdaging en een verantwoordelijkheid om daar waar het nog aan kennis ontbreekt, onderzoek te doen en zo een bijdrage te leveren aan de wereldwijde wetenschappelijke gemeenschap wat betreft (poly)middelengebruik en crimineel gedrag. De mogelijkheid om onderzoek te kunnen doen bij een moeilijk bereikbare doelgroep, maakt een bijdrage leveren aan onderzoek van extra groot belang bij het beter begrijpen en in kaart brengen van (poly)middelengebruik en crimineel gedrag.

Referenties

- Andrews, D. A., & Bonta, J. (2010). *The psychology of criminal conduct* (5th ed.): Routledge
- Andrews, D. A., Bonta, J., & Wormith, S. J. (2006). The recent past and near future of risk/need assessment. *Crime & Delinquency*, 52, 7-27.
- Arksey, H., & O'Malley, L. (2005). Scoping studies: towards a methodological framework. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(1), 19-32.
<https://doi.org/10.1080/1364557032000119616>
- Baglivio, M. T., & Epps, N. (2015). The interrelatedness of adverse childhood experiences among high-risk juvenile offenders. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 14(3), 179–198. doi:10.1177/1541204014566286
- Barendregt, C., Elske, W., de Haan, H. (2021) *Kwaliteit van leven en middelengebruik Handreiking voor het toepassen van maatwerk en belonen in de klinische forensische zorg*. Kwaliteit Forensische Zorg.
- Beaudoin, M., Potvin, S., Giguère, C.-E., Discepola, S.-L., & Dumais, A. (2020). Persistent cannabis use as an independent risk factor for violent behaviors in patients with schizophrenia. *npj Schizophrenia*, 6(1), 14. <https://doi.org/10.1038/s41537-020-0104-x>
- Beck, A., & Heinz, A. (2013). Alcohol-Related Aggression. *Deutsches Aerzteblatt Online*. doi:10.3238/arztebl.2013.0711 (<https://doi.org/10.3238/arztebl.2013.0711>)
- Blokland, A. A. J., Nieuwbeerta, P., & Bernasco, W. (2010). Criminaliteit en etniciteit. Criminele carrières van autochtone en allochtone jongeren uit het geboortecohort 1984. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(2), 122-152.
- Brackenridge, I., & Morrissey, C. (2010). Trauma and post-traumatic stress disorder (PTSD) in a high secure forensic learning disability population: future directions for practice.

Advances in mental health and intellectual disabilities, 4(3), 49-56.

<https://doi.org/10.5042/amhid.2010.0544>

Brand, E. F. J. M., Lucker, T. P. C., & Van den Hurk, A. A. (2009). Verslaving als risicofactor in de forensische psychiatrie. *Tijdschrift Voor Psychiatrie*, 51(11), 813–820.

Brecklin, L. R., & Ullman, S. E. (2010). The Roles of Victim and Offender Substance Use in Sexual Assault Outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(8), 1503–1522.

<https://doi.org/10.1177/0886260509354584>

Bunting, A. M., Oser, C., Staton, M., & Knudsen, H. (2020, 2020/03/03). Polysubstance Use Patterns among Justice-Involved Individuals Who Use Opioids. *Substance Use & Misuse*, 55(13), 2165-2174. <https://doi.org/10.1080/10826084.2020.1795683>

Center for Open Science. (2021). *Open Science Framework* [open platform and software] <https://osf.io/>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021, maart). *Geregistreeerde criminaliteit; soort misdrijf, regio*. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83648NED/table?fromstatweb>

Craig, J. M. (2019). The Potential Mediating Impact of Future Orientation on the ACE–Crime Relationship. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 17(2), 111–128. <https://doi.org/10.1177/1541204018756470>

Craven, S., Brown, S., & Gilchrist, E. (2006). Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations. *Journal of Sexual Aggression*, 12(3), 287-299. <https://doi.org/10.1080/13552600601069414>

Crummy, E. A., O’Neal, T. J., Baskin, B. M., & Ferguson, S. M. (2020). One Is Not Enough: Understanding and Modeling Polysubstance Use. *Frontiers in Neuroscience*, 14(569). <https://doi.org/10.3389/fnins.2020.00569>

- De Vogel, V., Stam, J., Bouman, Y. H. A., Ter Horst, P., & Lancel, M. (2020). Vrouwen onder invloed: Een studie naar genderverschillen in middelengebruik bij forensisch psychiatrische patiënten. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 62(5), 332-339.
- De Vogel, V., De Vries Robbé, M., Kalmthout, W., Van Place, C. (2011) *Female Additional Manual (FAM). Aanvulling op de HCR-20 voor het inschatten van gewelddadig gedrag bij vrouwen*. Van der Hoeven Stichting
- Denson, T. F., Blundell, K. A., Schofield, T. P., Schira, M. M., & Krämer, U. M. (2018). The neural correlates of alcohol-related aggression. *Cognitive, Affective, & Behavioral Neuroscience*, 18(2), 203-215. <https://doi.org/10.3758/s13415-017-0558-0>
- Farah, T. (2019, April 22). *The Scientist's Drug Dealer: How Researchers Get Illicit Drugs*. <https://www.discovermagazine.com/health/the-scientists-drug-dealer-how-researchers-get-illicit-drugs>
- Fazel, S., Yoon, I. A., & Hayes, A. J. (2017). Substance use disorders in prisoners: an updated systematic review and meta-regression analysis in recently incarcerated men and women. *Addiction (Abingdon, England)*, 112(10), 1725–1739. <https://doi.org/10.1111/add.13877>
- Fleurkens, P., Hendriks, L., & van Minnen, A. (2018). Eye movement desensitization and reprocessing (EMDR) in a forensic patient with posttraumatic stress disorder (PTSD) resulting from homicide: A case study. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 29(6), 901–913. <https://doi.org/10.1080/14789949.2018.1459786>
- Gudjonsson, G. H., & Sigurdsson, J. F. (2000, 2000/03/01/). Differences and similarities between violent offenders and sex offenders. *Child Abuse & Neglect*, 24(3), 363-372. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(99\)00150-7](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(99)00150-7)

- Håkansson, A., & Berglund, M. (2012). Risk factors for criminal recidivism – a prospective follow-up study in prisoners with substance abuse. *BMC Psychiatry*, 12(1), 111. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-12-111>
- Hakansson, A., Schlyter, F., & Berglund, M. (2011, 2011/10/01/). Associations between polysubstance use and psychiatric problems in a criminal justice population in Sweden. *Drug and Alcohol Dependence*, 118(1), 5-11. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2011.02.014>
- Hall, W., Stjepanović, D., Caulkins, J., Lynskey, M., Leung, J., Campbell, G., & Degenhardt, L. (2019). Public health implications of legalising the production and sale of cannabis for medicinal and recreational use. *The Lancet*, 394(10208), 1580-1590. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(19\)31789-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(19)31789-1)
- Hendler R.A., Ramchandani V.A., Gilman J., Hommer D.W. (2011) Stimulant and Sedative Effects of Alcohol. In: Sommer W., Spanagel R. (eds) *Behavioral Neurobiology of Alcohol Addiction*. Current Topics in Behavioral Neurosciences, vol 13. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-28720-6_135
- Hirschel, D., Hutchison, I. W., & Shaw, M. (2009). The Interrelationship Between Substance Abuse and the Likelihood of Arrest, Conviction, and Re-offending in Cases of Intimate Partner Violence. *Journal of Family Violence*, 25(1), 81–90. <https://doi.org/10.1007/s10896-009-9272-1>
- Janka, C., Gallasch-Nemitz, F., Biedermann, J., & Dahle, K. (2012) The significance of offending behavior for predicting sexual recidivism among sex offenders of various age groups. *International Journal of Law and Psychiatry*, 35(3), 159-164. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2012.02.002>
- Jongepier, N., & Struijk, M. (2008). Tijd voor herwaardering van het pedagogisch basisklimaat. *Jeugd en Co Kennis*, 2, 19-25. <https://doi.org/10.1007/BF03087479>

- Kaur, S., & Randhawa, S. (2020). Dark Web: A Web of Crimes. *Wireless Personal Communications*. <https://doi.org/10.1007/s11277-020-07143-2>
- Koeter, M. W. J., & van den Brink, W. (2012). Middelengebruik en crimineel gedrag. In E. Blaauw & H. Roozen (Eds.), *Handboek forensische verslavingszorg* (pp. 41-60). Bohn Stafleu van Loghum. https://doi.org/10.1007/978-90-313-8851-6_2
- Kok, J. F. W. (1991). *Specifiek opvoeden: Orthopedagogische theorie en praktijk*. Academische Uitgeverij.
- Kivimies, K., Repo-Tiihonen, E., & Tiihonen, J. (2012). The Substance Use among Forensic Psychiatric Patients. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 38(4), 273-277. <https://doi.org/10.3109/00952990.2011.643972>
- Kraanen, F. L., Scholing, A., & Emmelkamp, P. M. G. (2012). Substance use disorders in forensic psychiatry: Differences among different types of offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 56(8), 1201–1219. <https://doi.org/10.1177/0306624X11420252>
- Kullberg, M. (2021, Februari 12). Rubriek “De psychotraumatheapeut: het verhaal van... Truus Kersten”. Nederlandse Vereniging voor Psychotrauma. <https://www.ntvp.nl/rubriek-de-psychotraumatheapeut-het-verhaal-van-truus-kersten/>
- Lammers, S. M. M., Soe-Agnie, S. E., De Haan, H. A., Bakkum, G. A. M., Pomp, E. R., & Nijman, H. J. M. (2014). Middelengebruik en criminaliteit: een overzicht. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 56(1), 32–39.
- Lans, M., Raaijmakers, L., Wits, E. (2015). *Richtlijn problematisch middelengebruik in de forensische klinische zorg*. Victas.
- Lai, V., Zeng, G., & Chu, C. M. (2016). Violent and Nonviolent Youth Offenders: Preliminary Evidence on Group Subtypes. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 14(3), 313–329. <https://doi.org/10.1177/1541204015615193>

Leen, E., Sorbring, E., Mawer, M., Holdsworth, E., Helsing, B., & Bowen, E. (2013).

Prevalence, dynamic risk factors and the efficacy of primary interventions for adolescent dating violence: An international review. *Aggression and Violent Behavior*, 18(1), 159-174. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.11.015>

Lindenberg, K & van Dijk, A. A. (2016) *Herziening van de zedendelicten?*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. <http://hdl.handle.net/20.500.12832/2086>

Lundholm, L., Haggård, U., Möller, J., Hallqvist, J., & Thiblin, I. (2013). The triggering effect of alcohol and illicit drugs on violent crime in a remand prison population: a case crossover study. *Drug and alcohol dependence*, 129(1-2), 110–115. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2012.09.019>

Mateen F, Oh J, Tergas A, Bhayani N, Kamdar B. (2013) Titles versus titles and abstracts for initial screening of articles for systematic reviews. *Clinical Epidemiology*(5). 89–95. <https://doi.org/10.2147/CLEP.S43118>

Monshouwer, K., Miltenburg, C., van Beek, R., den Hollander, W., Schouten, F., Blankers, M., & van Laar, M. (2021). *Het Grote Uitgaansonderzoek 2020: uitgaanspatronen, middelengebruik, gezondheid en intentie tot stoppen of minderen onder uitgaande jongeren en jongvolwassenen*. Trimbos-instituut.

Moonen, X., & Kaal, H. (2017). Jeugdigen en jongvolwassenen met licht verstandelijke beperkingen en criminaliteit. *Justitiële verkenningen*, 6, 9-24.

Nagtegaal, M. H., Boonmann, C., & Stuurman, J. J. (2017). *Van voorwaardelijk naar onvoorwaardelijk terbeschikkinggesteld*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.

Newcombe, N. S., & Stieff, M. (2012, 2012/04/01). Six Myths About Spatial Thinking. *International Journal of Science Education*, 34(6), 955-971. <https://doi.org/10.1080/09500693.2011.588728>

- Ogloff, J. R. P., Lemphers, A., & Dwyer, C. (2004). Dual diagnosis in an Australian forensic psychiatric hospital: prevalence and implications for services. *Behavioral Sciences & the Law*, 22(4), 543-562. <https://doi.org/10.1002/bsl.604>
- Oliveto, A., Gentry, W. B., Pruzinsky, R., Gonsai, K., Kosten, T. R., Martell, B., & Poling, J. (2010). Behavioral effects of gamma-hydroxybutyrate in humans. *Behavioural pharmacology*, 21(4), 332-342. <https://doi-org/10.1097/FBP.0b013e32833b3397>
- Openbaar Ministerie. (2021, Januari). *Tbs*. <https://www.om.nl/onderwerpen/tbs/>
- Oostvaarderskliniek. (2020) *Factsheet patiënten ovk en cliënten basalt – december 2020*
- Partridge, S. (2019). The origins of the adverse childhood experiences movement and child sexual abuse: a brief history. *Attachment: New Directions in Psychotherapy and Relational Psychoanalysis*, 13, 113-116. <https://doi.org/10.33212/att.v13n1.2019.113>
- Pham, M. T., Rajić, A., Greig, J. D., Sargeant, J. M., Papadopoulos, A., & McEwen, S. A. (2014). A scoping review of scoping reviews: advancing the approach and enhancing the consistency. *Research synthesis methods*, 5(4), 371-385. <https://doi.org/10.1002/jrsm.1123>
- Pickard, H., & Fazel, S. (2013). Substance abuse as a risk factor for violence in mental illness: some implications for forensic psychiatric practice and clinical ethics. *Current opinion in psychiatry*, 26(4), 349-354. <https://doi.org/10.1097/YCO.0b013e328361e798>
- Roy Rosenzweig Center for History and New Media. (2016) Zotero (version 5.0.94) [Computer software]. www.zotero.org/download
- Santo, Y., Hooper, H., Friedman, A. S., & Conner, W. (1980). Criminal behavior of adolescent nonheroin polydrug abusers in drug treatment programs. *Contemporary Drug Problems*, 9(3), 301-326.
- Short, T., Thomas, S., Mullen, P., & Ogloff, J. R. (2013). Comparing violence in schizophrenia patients with and without comorbid substance-use disorders to community

- controls. *Acta psychiatrica Scandinavica*, 128(4), 306–313. <https://doi-org/10.1111/acps.12066>
- Sigfusdottir, I. D., Asgeirsdottir, B. B., Gudjonsson, G. H., & Sigurdsson, J. F. (2008). A Model of Sexual Abuse's Effects on Suicidal Behavior and Delinquency: The Role of Emotions as Mediating Factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(6), 699-712. <https://doi.org/10.1007/s10964-007-9247-6>
- Smid, W. (2014) *Sex offender risk assessment in the Netherlands: Towards a risk need responsivity oriented approach*.
- Smid, W. J., Koch, M., & van den Berg, J. W. (2014). Static-99R Scorehandleiding (herziene uitgave 2014). (Bewerkte vertaling van Harris, A. J. R., Phenix, A., Hanson, R. K., & Thornton, D. STATIC-99R Coding Manual: Revised 2003. Ottawa: Public Safety Canada.) De Forensische Zorgspecialisten
- Smid, W. (2018) Attitudes towards sex offenders and their risk in the Netherlands. *Sexual Offender Treatment*, 13(1). <http://www.sexual-offender-treatment.org/173.html>
- Spits, M., Oudejans, S., & Merks, M. (2016). *Middelengebruik en Criminaliteit inventaris van de 'state of the art' van onderzoek naar het verband tussen middelengebruik en criminaliteit relevant voor de reclassering*. Kwaliteit Forensische Zorg. <https://kfz.nl/projecten/call-2014-20>
- Thompson, M. P., & Kingree, J. B. (2006). The roles of victim and perpetrator alcohol use in intimate partner violence outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 21, 163-177.
- Timko, C., Booth, B. M., Han, X., Schultz, N. R., Blonigen, D. M., Wong, J. J., & Cucciare, M. A. (2017). Criminogenic Needs, Substance Use, and Offending among Rural Stimulant Users. *Rural mental health*, 41(2), 110–122. <https://doi-org/10.1037/rmh0000065>

Trimbos Instituut. (2019). *Nationale Drug Monitor 2019*.

<https://www.trimbos.nl/docs/2611d773-620a-45af-a9e5-c27a7e6688e4.pdf>

Trimbos Instituut. (2018). *Alcoholgebruik onder volwassenen in Nederland*.

<https://www.trimbos.nl/docs/a33439f7-f9b7-4889-86e7-383bed9e1372.pdf>

Van den Berg, A. Kwetsbaarheid in de forensische psychiatrie. *Tijdschrift voor Psychiatrie*

38, 38–51 (2012). <https://doi-org/10.1007/s12485-012-0004-2>

Vanhoeck, K. (2002). Motivatie bewerken bij forensische cliënten motivatie forensische

psychiatrie. *Psychopraxis*, 4, 120-125. <https://doi.org/10.1007/BF03072014>

Van der Helm, P., Klapwijk, M., Stams, G. J. J. M., & van der Laan, P. H. (2009). ‘What

Works’ for juvenile prisoners: the role of Group climate in a youth prison. *Journal of*

Children’s Services, 4(2), 36-48. <https://doi.org/10.1108/17466660200900011>

Van der Helm, P., Stams, G., Stel, J., Langen, M., & Laan, P. (2011). Group Climate and

Empathy in a Sample of Incarcerated Boys. *International journal of offender therapy*

and comparative criminology, 56. <https://doi.org/10.1177/0306624X11421649>

Van der Kraan, J., Verkes, R. J., Goethals, K., Vissers, A., Brazil, I., & Bulten, E. (2014).

Substance use disorders in forensic psychiatric patients. *International Journal of Law*

and Psychiatry, 37(2), 155-159. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2013.11.009>

Van Nieuwenhuizen, C. H., Bogaerts, S., Ruijter, de, E.A.W., Bongers, I.L., Coppens, M. &

Meijers, R.A.A.C. (2011) *TBS-behandeling geprofileerd een gestructureerde*

casussenanalyse. WODC, Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Veerman, S. R., Dijkstra, H. N., & Liefing-Kluft, I. (2010). Levensbedreigende

onthoudingsverschijnselen door gammahydroxyboterzuur. *Tijdschrift voor*

psychiatrie, 52(6), 411–416.

Vrinten, M., Keulen- de Vos, M., Schel, S., Cima, M., Bulten, E. (2015). *De delictanalyse in*

de forensische zorg. Kwaliteit Forensische Zorg

- Wilson, J., Nugent, N., Baltes, J., Tokunaga, S., Canic, T., Young, B., Bellinger, E., Delac, D., Golston, G., & Hendershot, D. (2000, 07/01). Effects of Low Doses of Caffeine on Aggressive Behavior of Male Rats. *Psychological Reports*, 86, 941-946.
<https://doi.org/10.2466/PRO.86.3.941-946>
- Wu, G., Wen, M., & Wilson, F. A. (2021). Impact of recreational marijuana legalization on crime: Evidence from Oregon. *Journal of Criminal Justice*, 72, 101742.
<https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2020.101742>
- Zhong, S., Yu, R., & Fazel, S. (2020). Drug Use Disorders and Violence: Associations With Individual Drug Categories. *Epidemiologic Reviews*, 42(1), 103–116.
<https://doi.org/10.1093/epirev/mxaa006>

Bijlage**Polymiddelengebruik in de literatuur over middelengebruik en crimineel gedrag**

Soort polymiddelengebruik	n	%
alcohol & drugs	14	18,4
alcohol & cannabis	13	17,1
alcohol & cocaïne	6	7,9
alcohol & crack	1	1,3
alcohol & harddrugs	1	1,3
alcohol& opiaten	2	2,6
alcohol, cannabis & andere drugs	2	2,6
alcohol, cannabis & cocaïne	1	1,3
cannabis & cocaine	2	2,6
cannabis, cocaïne, & opiaten	1	1,3
cannabis & andere drugs	1	1,3
cocaïne & heroïne	1	1,3
cocaïne, crack & heroïne	1	1,3
cocaïne & crack	1	1,3
crack & andere drugs	1	1,3
geïnjecteerde drugs gecombineerd met cannabis	1	1,3
geïnjecteerde drugs gecombineerde met methamfetamine	1	1,3
heroïne & methamfetamine	3	3,9
Heroïne & amfetamine	1	1,3
opiaten & cocaine	3	3,9
opiaten & cannabis	2	2,6
polymiddelengebruik(zonder specificatie)	8	14,5
polymiddelengebruik met twee of meer middelen zonder specificering	3	3,9
polymiddelengebruik met vijf of meer middelen zonder specificering	3	3,9